

# ENGELSİZ ADALET SİSTEMİ

## SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ

### ENGELSİZ ADALET SİSTEMİ SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ

GÖRME ENGELLİ EVRENSEL HUKUKÇULAR DERNEĞİ  
ERİŞİLEBİLİRLİK KOMİSYONU

Dernek Genel Başkanı: Şerif Ali MUTLU

Tel: 0533 498 7008

Erişilebilirlik Komisyon Başkanı: Mustafa KESKİN

Tel: 0536 764 4440

Üye: Hüseyin VAROL

Tel: 0542 686 2512

Üye: Sinan SALTİK

Tel: 0545 375 5569

Üye: Sevgi BULUT

Tel: 0533 521 4109

Üye: Abdullah BATUR

Tel: 0533 378 5010

Kapak Uygulama: Sümeyye Gülnaz Saltık 1.Baskı: Ankara

15.11.2021 Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği: Toros

Sk.11/4 Sıhhiye/Çankaya/Ankara Tel: +90 312 231 40 90-91

## İÇİNDEKİLER

ERİŞİLEBİLİRLİK

Dijital Erişilebilirlik

..... 9

UYAP sistemi

---

Doküman Editör

..... 12

Celse, e-duruşma gibi yeni uygulamalar

.....13

Duruşma Salonlarındaki Monitörler 14

Fiziksel Erişilebilirlik

.... 15

Engelli Hukukçuların Hakim ve Savcı Olabilmeleri

.....16

Yapısal Önlemler

..... 17

---



## SONUÇ

18

### Ek 1

Görme Engelli Evrensel Hukukçular Demeği

.....19 YENİ UYAP GİRİS.JNLP

UYGULAMASI İLE

İLGİLİ SORUNLAR

29

BİLİRKİŞİ PORTAL İLE İLGİLİ SORUNLAR 31

Ek 2UYAP DOKÜMAN EDİTÖR PROGRAMI İLE İLGİLİ  
SORUNLAR

32

CELSE UYGULAMASI İLE İlgili Olan Sorunlar 38

Tüm Engelli Grupları İçin Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken  
Hususlar

40

B. Görme Engelliler İçin Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken  
Hususlar

47

B. 2. Cezaevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi

Gereken Hususlar

50

C. Bedensel Engelliler İçin Adalet sarayları ve Ceza

.....52ve Tutuk evlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi

Gereken

Hususlar

..... 52

D. İşitme Engelliler İçin Adalet sarayları, Kolluk Birimleri ve  
Ceza ve Tutuk Evlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken  
Hususlar

..... 57

D.2. Ceza ve Tutuk Evlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi  
Gereken

Hususlar

61

E. Çoklu engelli Olan Kişiler İçin Adliye ve  
Cezaevlerinde Yapılması

ve İyileştirilmesi Gereken

Hususlar ..... 62

4

F. Zihinsel Engelli, Otizmli ve Down Sendromlu Kişiler İçin  
Adalet Saraylarında ve Ceza ve Tutuk Evlerinde Yapılması ve  
İyileştirilmesi Gereken Hususlar

..... 64

Ek

3

Teklif Olunan Kanun Değişikliği Hükümleri **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Son Söz

**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**









## GİRİŞ

Ülkemizin hatırı sayılır bir nüfusunu engelli vatandaşlarımız oluşturmaktadır. Hizmet alan, sunan yahut mesleğini serbest olarak icra ederken adalet sistemi ile yolu kesişen engelli vatandaşlarımız birçok erişilebilirlik problemiyle karşı karşıya kalmaktadır. Erişilebilirlik anlamında karşılaşılan ayrımcılık problemleriyle baş etmenin meşru yolu hukuktur. Bu mekanizmayı işletmeye çalışan engelli vatandaşlarımız, “adalet” mekanizmasından adına yaraşır bir netice alamamaktadır. Bu sorunların büyük çoğunluğu, probleme dönüşen adalet yetkilileri/ görevlilerinden, mevzuattaki eksikliklerden, hak temelli bakışın kültürel anlamda ülkemizde oturmayışından veya fiziksel ve dijital anlamda erişilememe gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu durum, engelliye karşı toplumsal negatif algıyı da güçlendirerek kelebek etkisiyle engellilerin hayatının bütünü olumsuz etkilemektedir. Tüm bu sebepler, adalet sisteminin görevli ve yetkililerinin uygulamalarından kaynaklı gerek fiziksel gerek Dijital gerekse de programlama olarak donanımsal anlamda adli yargı ağına (uyap) ve mevzuat sistemine olan erişimin engelli vatandaş/ avukatlar açısından kısıtlanarak olumsuz sonuçlar doğurması, erişimin kolaylıkla sağlanabilmesi adına bahse konu sorunların ivedilikle çözüme kavuşturulması zorunluluğunu gündeme getirmiştir.

Öncelikle belirtilmelidir ki; raporun konusunu oluşturan sorunlar, uygulayıcı/sağlayıcılar nezdinde el-ayak bağlamamakla birlikte bilakis pozitif eşitliğin sağlanması adına özellikle görme ve ortapedik engelli vatandaşlar/hukukçuların erişilebilirliğin sağlanması adına kaleme alınması hassasiyetini taşımaktadır. Bu bağlamda; rapora konu talebe bağlı sorunların, kısa vadede çözüme kavuşturulabileceği kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Diğer bir kısım talepler ise orta vadede karşılanmak üzere açık, şeffaf, katılımcı bir perspektifle programlanarak hayata geçirilebilecektir. Kaldı ki iç mevzuatımızın engellilere dair temel normu olan 5378 sayılı Engelliler Kanunu ve Anayasanın 90/5' inci maddesi atfıyla kanunlarımızın da üstünde kabul edilen BM Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesine ülkemiz taraftır . Bu rapora konu sorunların çözümünü gerektiren problemlerin tamamı bu temel normlarda ve alt normlarda zaten birer yükümlülük olarak düzenlenmiş olmasına rağmen, on beş yıla aşkın bir süredir mevzuatımızda hukuki düzenlemelere yer yerilmiş olmasına rağmen, aşağıda da ayrıntılı olarak ele alacağımız sorunların çözümüne yönelik taleplerimizi kurumsal bağlamda STK'mız aracılığı ile ivedi olarak dile getirilme zorunluluğu hasıl olmuştur.

## ERİŞİLEBİLİRLİK/Dijital Erişilebilirlik

Günden güne daha çok dijitalleşen dünyamızda, kamu hizmetlerinin sunulmasında da dijitalleşme önplana çıkmaktadır. dijitalleşmenin toplumun her kesimini kapsayabilmesi için evrensel standartlara uygun hareket edilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Örneğin internet üzerinden sunulan bir Kamu hizmetinin erişilebilirlik açısından görme engellilerin de erişimine uygun hale getirilmelidir. Aksi takdirde sunulan hizmetten engelli bireyler mahrum bırakılacağı gibi, ayrımcılık sorununu da beraberinde getireceği kaçınılmazdır. Bu cümleden olarak, Erişilebilirliğe ilişkin evrensel standartların dijital hizmetin yapım aşamasında dikkate alınmaması, dijital hizmetin erişilebilirliğinin sonradan sağlama yoluna gidilmesi ekonomik ve zaman anlamında kayıplara neden olacaktır. Bu açıdan, özellikle Ek 5'te belirttiğimiz Kamu İhale Kanununda değişiklik yapılması oldukça önem arz etmektedir.

### UYAP sistemi

UYAP sistemi, ilkesel olarak yargısal işleri kolaylaştırmaktadır. Ancak avukat, adliye personeli yahut vatandaş portal üzerinden bilgilerine, dosyalarına erişmeye çalışan görme engelli bireyler açısından ciddi problemler içermektedir. Bu kimi zaman bazı ekranlara erişememek kimi zaman da, efektif bir şekilde kullanamamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Yapılan geliştirme ve güncellemelerin ekran okuyucu programlara göre istenilen ölçüde tasarlanmayışı, görme engellilerin iyileştirmelerden faydalanamamalarına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra



özellikle bu dönemlerde mevcut erişilebilirliği de geriye götüren deformeler olabilmektedir. Bu bilhassa süreli işlem yapmak durumunda olan görme engelli avukatları, dosyalarını kendileri takip etmek isteyen vatandaşları, bilirkişileri, arabulucuları ve adliye personeli sıkıntıya düşürmektedir. Hem bu dönemlerde hem de yaşanan diğer problemler için ilgili e-posta adresleri üzerinden yapılan bildirimlere, ya dönüş yapılmamakta ya da “ilgili birime yönlendirilmiştir, iş planımıza alınmıştır” gibi cevaplar verilmekte ve fakat girişimlerimiz çoğunlukla sonuçsuz kalmaktadır. UYAP sisteminin başta belirttiğimiz kolaylıklarının yanı sıra bilhassa avukatlar açısından duruşma, keşif, mahalde haciz vb. harici işlemlerin büyük bölümünün bu kanalla yapılıyor olması derneğimiz üyesi olsun olmasın tüm görme engelli hukukçuları yakından ilgilendirmektedir. Görme engelli hukukçuları bağımsız olarak tıpkı diğer meslektaşları gibi, bağımsız olarak dosya içeriklerine erişme, her türlü işlemi yapabilme hem mevzuat gereği hem de işin vahamet ve sosyal etkileri düşünüldüğünde belirtilen sorunlar, iş bu raporumuzun konusunu oluşturmuştur. Bu başlık altındaki tüm açıklamalarımıza ek olarak aktif olarak çalışan gerek meslektaşlarımız gerekse de ilgililerle yürüttüğümüz çalışma neticesinde tespit ettiğimiz problemleri ve somut çözüm önerilerini de ekte sunuyoruz.(bkz: ek 1)

## Doküman Editör

Bir önceki başlıkta ifade ettiğimiz UYAP sisteminin kullanımında adeta mütemmim bir cüz olan doküman editör de görme engelli kullanıcılar açısından ciddi problemler ihtiva etmektedir. Tüm hukukçular gibi görme engelli hukukçuların da dilekçe ve taleplerini bu formatta sisteme yüklemesi beklenmektedir. Ancak kaçınılmaz acı bir gerçek ki; yükümlülükte eşit olan görme engelli hukukçuların, eşit olmadığı yönündeki yaklaşım, iyileştirme başlıklı güncelleme ve geliştirmelerle açıkça ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra doküman editörün erişilebilirliğine dair yapılan onca talep de ciddiye alınmayarak ya da kısmi düzeltmelerle geçirilmektedir. Dava dilekçesinden bilirkişi raporlarına kadar beyana değin birçok sayıda dilekçenin gönderildiği bu formatın tam erişilebilirliğinin sağlanması sorunu, adalet sisteminin altından kalkınmayacak derecede sorumluluk yüklemeyeceği bir gerçektir. Zira her avukat gibi görme engelli hukukçuların da oluşturdukları rapor, dilekçe vs. gibi dokümanlarını, editör aracılığıyla gönderirken bağımsız bir birey olarak işlemlerini gerçekleştirmesi ve bu anlamda erişilebilirliğin sağlanması, iç ve tarafı olduğumuz uluslararası mevzuata göre sistem sunucuları açısından bir yükümlülüktür. Bu konuda da derneğimiz aktif olarak mesleği icra eden görme engelli avukatlara bir çalışma yaptırmıştır. (bkz: ek 2) Talebimiz bu sorunların ciddiyetle ele alınarak bir dilekçe yazarken yalnızca müvekkillerimizin menfaatini düşünebileceğimiz sağlıklı bir çalışma ortamının sağlanmasıdır.

## Celse, e-duruşma gibi yeni uygulamalar

Celse, avukatların duruşmalarının olduğu mahkemelerdeki iş listesini görüntüleyebildiği bir uygulamadır. Bilhassa görme engelli avukatların mahkeme salonlarının kapılarında asılı basılı iş listelerini okuma imkanı olmadığı için bu olumlu bir gelişmedir. Keza e-duruşma tüm avukatlar için olduğu gibi engelli avukatlar açısından da önemli bir kolaylıktır. Yalnız bu iki uygulamanın da görme engelli avukatlar açısından efektif bir şekilde kullanılabilmesi için uygulamaların tasarlanması ve güncellemeler yapılırken, engelli avukatların da gözden kaçırılmayarak erişilebilirliğe yönelik farkındalığın sağlanması şarttır. Keza e-du- ruşma sisteminin işitme engelli avukatlarca kullanılabilmesi için de gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Böylelikle engelli kullanıcıların varlığı ve kullandıkları yardımcı teknoloji sistemleriyle entegrasyonu sağlanabilecektir. (bu başlıktaki tespit ve önerilerimiz için bk. ek 3-4)

### Duruşma Salonlarındaki Monitörler

Duruşma salonlarındaki monitörler ekran okuyucularla seslendirilmediğinden, Duruşmaya katılan görme engelli avukat ve vatandaşlar oluşturulan duruşma tutanağını ve tutanağa beyanların ne şekilde geçtiğini farkedememektedirler. Dolayısıyla, Görme engelli avukatlar Bu tutanakların düzenlenmesindeki eksikliklere müdahale edemediğinden, belki de olası telafisi mümkün olmayacak hak kayıplarıyla karşı karşıya kalınmasına neden olabilecek zararların doğmasına neden

olabileceği gibi, söz konusu durum vatandaşın hak arama hürriyetini de sınırlamaktadır. Bu durumun ivedilikle çözüme kavuşturulması gerekmektedir.(bkz:

### Fiziksel Erişilebilirlik

Adliye sarayları ve ceza evleri, adli sistem içerisinde kullanılan temel kamu binalarıdır. Son yıllarda modern binalar yapılmasına rağmen, genel kullanıcılarla mukayese edildiğinde yeni binalarla elde edilen iyileştirmeler engelliler açısından daha sınırlı olmuş ve engelli hukukçu ve bireylerin bu yapılara olan bağımsız erişim sorunu devam etmektedir. Yine sorun alanlarının tespiti ve somut çözüm önerilerini içeren çalışmamız bir rapor halinde ektedir. (bkz: ek 4) Bu nedenle; anılan sorunlara konu iş bu rapor, mevcut binaların tüm engelli gruplarına uygun hale getirilmesi ve yeni yapılan binaların projelerinin erişilebilirlik standartlarına uygun olarak onaylanıp gerçekleştirilmesi, yapılacak her türlü hizmet alımında erişilebilirliğin bir kriter olarak göz önünde bulundurulması, anılan problemlerin ortadan kaldırılmasına ışık tutacak bir perspektif sunacaktır.

### Engelli Hukukçuların Hakim ve Savcı Olabilmeleri

Aslında bir sonraki başlık altında da ele alınabilecek bu hususun engelliye bakışın bir

yansıması olduğu kanaatiyle özel bir başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Umulur ki bu çarpık bakışa dikkat çekilmiş olur. Yürürlükteki mevzuatımıza göre engelli hukukçuların ülkemizde vali, kaymakam, hâkim, savcı olarak

görev alabilmeleri mümkün değildir. Bunun eşitlik açısından bir problem olduğu açıktır. Sağlamcı bakış açısının yansıması olan bu yaklaşım aslında geçerli argümanlara da dayanmamaktadır. Zira New York valisi görme engelli David Paterson dünyanın en büyük metropollerinden birini yönetmektedir. 2008 yılında vefat eden görme engelli hâkim John Wall İn- gilterede yüksek mahkemede hâkimlik görevi yapmıştır. Yine Amerika’da görme engelli hâkim Richard H. Bernstein Michigan Yüksek Mahkemesinde 2015 yılından bu yana görev yapmaktadır. Dünya örnekleri incelenecek olursa keza diğer engel grupları için de benzer durumun olduğu görülecektir. Günümüzde gelişen teknolojik imkânlar da dikkate alındığında; avukatlık yapabilen engelli hukukçuların valilik, kaymakamlık, hâkimlik ve savcılık yapabilmelerinin önünün açılması için ilgili mevzuatta değişiklik yapılması önemli bir yenilik olacaktır. Hem böylelikle BM Engelli Hakları Komitesi’nin 2019 yılındaki nihai gözlem raporuna ülkemiz aleyhine yansıyan bu hususun da giderilmesi sağlanacak, hem de bu alanlara ilişkin engelli hukukçuların kazandıracığı kalite ve artı değer nedeni ile kamusal menfaat / hizmet olgusu hak ettiği olgun yapıya kavuşacaktır.

### Yapısal Önlemler

Uygulamada yaşanan aksaklıklara ve çözüm önerilerine ilişkin genel açıklamalarımıza ayrıntılı ek raporlarla yukarıda yer vermiş bulunuyoruz. Bunların yanı sıra engellilerin ülkemizde hem adalete erişimde maduriyet yaşamamaları hem de mesleklerini icra ederken problemlerle karşı karşıya kalmamaları için yasal düzenlemelere de ihtiyaç bulunmaktadır. Derneğimiz uzman hukukçuları aracılığıyla alandaki problemlerin

aşılabilmesi adına önemli görülen konularda yasa değışiklik teklifleri de hazırlamıştır. (bkz: ek 5) bu değışiklik teklifleri engellilerin erişilebilirlik problemlerinin çözümü için elzem olduğu kadar, Kamu İhale Kanunu değışiklik teklifinde de görülebileceğı gibi, kamunun kısıtlı kaynaklarını en iyi şekilde kullanabilmesi, zaman ve ekonomik israfın yaşanmaması için gereklidir.

## SONUÇ

Yıllardır ülkemizde verilen engelli mücadelesi, bunun siyaset nezdinde bulunduğu akisler şüphesiz bizi daha iyi noktalara götürmektedir. Ancak daha iyi var iken iyi kabul edilebilir değildir. Bir de söz konusu meseleler bir insanın meslek hayatını sürdürebilmesi, hak arayabilmesi, hizmet sunabilmesi gibi onu bağımsız onurlu bir birey yapacak ise, tüm engel gruplarındaki meslektaşlarımız ve vatandaşlarımızın adli sistemden etkin bir şekilde yararlanabilmesi için bir çoğu alelade yapılabilecek taleplerimizin iyi niyetle yerine getirilmesini, orta vade gerektiren uygulamalar ile yasa değişiklikleri konusunda da iyi niyetli, açık, şeffaf, katılımcı bir süreç yönetimi yapılması hususunu saygılarımızla arz eder, alanda çalışan bir sivil toplum örgütü olarak üzerimize düşen her ne var ise ihtiyaç halinde yapacağımızı peşinen taahhüt ederiz.

Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği Ek 1

### **UYAP Avukat Portal İle İlgili Olan Sorunlar:**

1- icra takibi başlatılırken

A- Kota kullanım şekli seçilirken avukat ya da kurum seçenekleri, seçim kutusu olarak jaws ekran okuyucu tarafından seslendirilmediğinden, kullanıcı tarafça yapılan seçim de seslendirilmemektedir.

B- Takibe eklenecek aşağıdaki ifadeler, seçim kutusu olarak seslendirilmemektedir. Kullanıcı, bunlardan birini seçtiğinde seçili olup olmadığı da seslendirilmemektedir.

B.K. 100.Madde

-Vekalet Ücretine KDV

-BSMV

-KKDF

-KDV

-Özel İletişim Ver. (%25)

C- Aşağıda belirtilen takip mahiyetleri, seçim kutusu olarak seslendirilmediğinden, kullanıcı tarafça yapılan seçim de seslendirilmemektedir.

-Arabuluculuk

-Çocuk Teslimi

-Nafaka

-Para Alacağı

-Tük. Hakem Heyeti

Ç- taraf eklenirken, kişi ya da kurum seçenekleri, seçim kutusu olarak seslendirilmediğinden, kullanıcı tarafça yapılan seçim de seslendirilmemektedir.

D- Destiz numarasının girilmesi gereken yazma alanı etiketlenilmediğinden bu alan seslendirilmemektedir. Örneğin vergi numarası yazma alanının, mersis numarası yazma alanı etiketlenildiği halde yukarıda belirtilen alanda her hangi bir etiketlendirme yapılmadığından seslendirilmemektedir.

E- Kurum adının girileceği yerde fonksiyonu olmayan bir arama alanı seslendirilmekte ancak, Bu arama alanının (yazma

alanı) etiketine de yer verilmemiştir. Bu nedenle; o yazma alanına ne gerekçeyle yer verildiği anlaşılamamaktadır.

F- Arama yapmak için kurum adı girilecek yazma alanı açık halde değildir. Buna ulaşmak için kurum ara bağlantısının tıklanması gerekmekte. Bu yazma alanının da tıpkı vergi numarası ve detsis numarasının girilebileceği yazma alanları gibi açık hale getirilmesi gerekmektedir.

G- Kurumu taraf olarak eklerken kurumun birden fazla ibanının sergilendiği tabloda seçim yapılması için her satırın en solunda bulunan seçme kutusunun seçili olup olmadığı seslendirilmemektedir.

I- Kurumu taraf olarak eklerken kurumun birden fazla adresinin sergilendiği tabloda seçim yapılması için her satırın en solunda bulunan seçme kutusunun seçili olup olmadığı seslendirilmemektedir.

1- Kişiyi taraf olarak eklerken kişi seçildiğinde adres türü seçmek için Mernis adresi kullan seçeneğinin, seçim kutusu olduğu seslendirilmediğinden, Kullanıcı seçim yaptığında da, seçili olup olmadığı seslendirilmemektedir.

J- Tarafın vekilini eklerken kullanılması gereken vekil ekle sil ögesi bağlantı ya da buton şeklinde yer almadığından, tıklanmasında zorluklar yaşanmaktadır.

K- Tarafın vekilini eklerken kullanılan baro şehrinin seçildiği aşağı açılır liste kutusunun etiketine yer verilmediğinden, kutunun fonksiyonu seslendirilmemektedir.

L- Alacak kalemi açıklamasının ve alacak tutarının girildiği yazma alanlarının etiketlerine yer verilmediğinden, bu

alanların fonksiyonları seslendirilmemektedir.

- M- tevzi numarası alma ekranında “Veri girişinin (dava bilgisi, taraf bilgisi, vb.) eksik yada hatalı olup olmadığı kontrol edildiğinde;” Onayının seçim kutusu olduğu seslendirilmediğinden, kullanıcı tarafça yapılan seçim de seslendirilmemektedir.
- 2- Dosya sorgulama ekranında yargı türü, yargı yeri gibi aşağı açılır seçim kutularının her birinden ikişer tane seslendirilmektedir. Oysa bunların her birinden bir tane yer almaktadır.
- 3- Portal üzerinde dava dosyalarının incelenmesi esnasında listelenen evrak, web sayfasındaki diğer unsurlar gibi “bağlantı” olarak yer almadığından, ilgili belgenin görüntülenmesinde ya da kaydedilmesinde sorunlarla karşılaşilmektedir. Listelenen evrak, bağlantı şeklinde yer almadığı için kullanıcılar metin olarak algılamaktadırlar. Ayrıca belgenin adı tıklandığında açılan kaydet ve görüntüle öğelerine zorlukla erişilebilmektedir. Kaydet ve görüntüle öğelerinin buton şeklinde yer alması gerekmektedir. Son olarak, kaydet ve görüntüle butonlarının hemen ilgili belgenin yanında belirmesi gerekmekte, bunlara tıklandığında imlecin tekrar ilgili belgenin üzerine gitmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde ilgili belgenin yeniden arama yapılması yoluna gidilmesi zaman kaybına sebebiyet vermektedir.
- 4- Görme engelliler Mouse kullanamadıkları için, web sayfası gezintisinde çeşitli kısa yol tuşlarının kullanımı görme engelli kullanıcının erişimini daha sağlıklı bir hale

getirecektir. Örneğin, h harfi başlıklara, b harfi butonlara, x harfi seçim kutularına, c harfi aşağı açılır liste kutularına, t harfi tablolara, l harfi de listelere ulaşmayı sağlamaktadır. Avukat Portalda da gezinti yapılırken bu kısa yollardan istifade edilmektedir. Ancak dosya görüntüleme ekranında bu kısayollar bazen çalışmakta ve doğru şekilde seslendirilmekte bazen de çalışmakta ama üzerine gelinen öge seslendirilmemekte “iletişim kutusu” şeklinde seslendirilmektedir. Örnek vermek gerekirse tür, birim seçilip de dosyalar listelendiğinde, t harfiyle dosyaların listelendiği tabloya, b harfiyle dosya görüntüle butonlarına ulaşılabilir. Herhangi bir dosyayı görmek için dosya görüntüle butonuna tıklandığında bu kısayollar çalışmakta ama seslendirilmemektedir. Örneğin b harfine basıldığında yine butonlar arasında gezinilmekte ancak “iletişim kutusu” şeklinde seslendirme yapılmaktadır. Evrak menüsü tıklandığında seslendirme düzelmede, dosyaya eklenen son 20 evrak tıklandığında tekrar “iletişim kutusu” şeklinde seslendirme başlamaktadır. 20 evrak içinden bir tanesi sol tıklandığında halen seslendirmede her hangi bir düzelme yaşanmamaktadır. Bu aşamada kaydet ögesi tıklanınca yeniden doğru seslendirme başlamaktadır. Bu bozulma ve düzelmeler sıklıkla tekrarlanmaktadır. Tuş kısa yollarının kullanılamaması zaman kaybına yol açmaktadır. Yapılacak bir değişiklikle “iletişim kutusu” ifadesinin doğru bir şekilde anlaşılır olarak seslendirilmesinin sağlanabileceği düşünülmektedir.

- 5- dosya içinde yapılan gezintilerde; örneğin evrak gönderme veya ödeme yapılırken imleç sürekli olarak başkaca yerlere odaklanmaktadır. Bu da sürekli olarak işlem yapılan bölüme

yeniden ulaşmayı gerektirdiğinden, bu sorun kullanıcı açısından zaman kaybına neden olduğundan, yapılacak iyileştirmelerle atanacak klavye kısa yol kullanımları, görme engelli hukukçu ve bireyler açısından erişilebilirlik adına büyük bir sorunu ortadan kaldırmış olacaktır.

Yine bu başlıkta anılması gereken bir sorun da aşağıdaki gibidir.

Dosyaya evrak gönderilirken Dosya seç butonu kullanılarak evrak seçimi yapıldıktan sonra ekle butonunun üzerine gelindiğinde, tam butona basılacak iken bazen imleç başka bir bağlantıya gitmektedir ancak imlecin nereye gittiği seslendirilmemektedir. Kullanıcı ekle butonuna geldiğini duyduğu için enter tuşuna basmaktadır ancak bambaşka bir sayfa açılmaktadır ve Bu şekilde kullanıcının yaptığı bütün çabalar zai olmakta ve ciddi anlamda zaman kaybı oluşmaktadır. Kullanıcının tekrar dosya sorgu ekranına erişerek dosya seçip tekrar evrak eklemesi gerekmektedir. Yukarıda bahsedildiği üzere bu alanda da imleç kayma sorununun düzeltilmesi elzem olacaktır.

6- Ödeme yöntemi seçilirken baro kart ya da vakıf bank seçenekleri, seçim kutusu olarak seslendirilmediği gibi seçilen de seslendirilmemektedir.

7- Yeni hukuk davası açılırken

A- dava ya da değişik iş seçenekleri, seçim kutusu olarak seslendirilmediği gibi, kullanıcı tarafından seçilen de seslendirilmemektedir.

B- Ara buluculuk dosyası var ya da yok seçenekleri, seçim kutusu olarak seslendirilmediği gibi, kullanıcı tarafından seçilen de seslendirilmemektedir.

- C- arabuluculuk dosyaları sorgulandığında gelen sonuçların da işaretli olup olmadığı seslendirilmemektedir. Bunların seçilebilir şekilde tasarlanması halinde, ekran okuyucular aracılığıyla seçili olup olmadıkları kolayca anlaşılabilir. Seçim kutusu olarak yapılandırılmış bir öğeden örnek vermek gerekirse duruşma sorgulamak için “günlük”, “haftalık”, “2 haftalık”, “1 aylık” seçimlerinin yapıldığı kutulardan bahsedilebilir. Yine dosya sorgularken açık ya da kapalı olup olmadığı seçimi yapılırken, seçim kutusu da erişilebilir bir kutudur. İşaretli olup olmadığı seslendirilmektedir. Dolayısı ile arabuluculuk dosyalarının sorgulanması işlemlerinde sonuçlarının da seçili olup olmadığının seslendirilmesi gerekmektedir.
- Ç- Dava açılış ekranında taraf sayısı yazma etiketlendirme bulunmadığından, yazma alanının fonksiyonu seslendirilmemektedir.
- D- Keşif bilgisi yok seçimi yanlış seslendirilmektedir. Var seçildiğinde; doğru seslendirilmekte ancak, yok seçildiğinde de “yok seçili değil” şeklinde seslendirmektedir.
- E- Tedbir talebi yok seçimi yanlış seslendirmektedir. Var seçildiğinde doğru seslendirilmekte ancak, yok seçildiğinde de “yok seçili değil” şeklinde seslendirilmektedir.
- F- tevzi numarası alma ekranında “Veri girişinin (dava bilgisi, taraf bilgisi, vb.) eksik yada hatalı olup olmadığı kontrol edildiğinde;” Onayının seçili olduğu seslendirilmediğinden, kullanıcı tarafından seçim yapıldığında da seçili olup olmadığı seslendirilmemektedir.
- G- Dava açılırken hesaplama ekranında taraf sayısının seçildiği

yazma alını etiketlenmediğinden, yazma alanının fonksiyonu seslendirilmemektedir.

H- İtirazın iptali davası açılırken icra dosyası ekleme ekranı gelmektedir ancak o ekranın icra dosyası ekleme ekranı olduğu seslendirilmemektedir.

I- taraf eklenirken, kişi ya da kurum seçenekleri, seçim kutusu olarak seslendirilmediğinden, Kullanıcı, bunlardan birini seçtiğinde seçili olup olmadığı da seslendirilmemektedir.

İ- Detsis numarasının girilmesi gereken yazma alanında etiketleme yapılmadığından, fonksiyon da seslendirilmemektedir. Örneğin vergi numarası yazma alanının, mersis numarası yazma alanının etiketi var.



- J- Kurum adının girileceği yerde fonksiyonu olmayan bir arama alanı seslendiriliyor. Bu alanın Lable etiketi yok. Bu nedenle neden orada o yazma alanına yer verildiği anlaşılamamaktadır.
- K- Arama yapmak için kurum adı girilecek yazma alanı açık gelmiyor. Buna ulaşmak için kurum ara bağlantısının tıklanması gerekiyor. Bu yazma alanının da tıpkı vergi numarası ve detsis numarasının girilebileceği yazma alanları gibi açık gelmesi gerekmektedir.
- L- Kurumu taraf olarak eklerken kurumun ibanlarının gösterildiği tabloda seçim yapılması için her satırın en solunda bulunan işaretleme kutusunun işaretli olup olmadığı seslendirilmiyor.
- M- Kurumu taraf olarak eklerken kurumun birden fazla adresinin sergilendiği tabloda seçim yapılması için her satırın en solunda bulunan işaretleme kutusunun işaretli olup olmadığı seslendirilmiyor.
- N- Kişiyi taraf olarak eklerken kişi seçildiğinde adres türü seçmek için Mernis adresi kullan seçeneğinin, seçim kutusu olduğu seslendirilmiyor. Kullanıcı, seçim yaptığı da seçili olup olmadığı seslendirilmiyor.
- 8- Yargıtay ve Danıştay dosya sorgu sonucunda bulunan dosya görüntülenmek istendiğinde, dosya görüntüle bu- tonuna basıldığında açılan ekran seslendirilmemekte, kullanıcı dosyayla ilgili hiçbir şeye ulaşamamaktadır. Bu alanın tıpkı yerel mahkeme dosyası gibi görüntülenebilir hale getirilmesi gerekmektedir.
- 9- Yapılan ödemelerin uyap bilgi işlem veznelerine aktarılması

için icra müdürlüklerinde 16:00 ile 16:45, dava dosyalarında 23:30 ile 00:15 arasında ödeme işlemleri yapılamamaktadır. Buna bağlı olarak örneğin vekaletname işlemleri altında bulunan süre uzatım dilekçesi, cevap dilekçesi gönderme gibi işlemler de yapılamamaktadır. Bu sınırlamanın kaldırılması, her dakika işlem yapılabilmesinin tesis edilmesi gerekmektedir.

- 10- Bankalara Haciz gönderilirken ya da 89/1 gönderilirken banka seçimi yapılması gereken alanda bankalar tek tek seçilememekte, ya hepsi seçilebilmekte ya da hiçbirini seçilememektedir. Burada bir düzenleme yapılması görmeyen kullanıcılara da tek tek banka seçebilme imkanı getirilmesi gerekmektedir.
- 11- İcra önüne haciz işlemlerinde aynı alanda birden fazla işlem seçip derhal gönderilmediğinde, taslaklar alt alta dizilmektedir ancak bunların yanında bulunan sil bağlantılarının etiketleri bulunmamakta ve bu nedenle fonksiyonları seslendirilmemektedir. Ayrıca buraya düzenle bağlantısının da eklenmesi gerekmektedir ki yarıda kalan işlemin düzenlenmesine devam edilebilsin.
- 12- Dosya içerisindeki evrakların ayrıntıları görüntülenmemektedir. Bir evrakın nereden geldiği, gelen evrak açıklaması, gönderen kişi, gönderme tarihi gibi bilgilere erişilememektedir.
- 13- Avukat portal üzerinde açılmış olan oturum çok kısa bir sürede zamanaşımına uğramaktadır, görmeyen kullanıcılar ekran okuyucu ile bilgisayar kullandığı için bilgisayarda daha yavaş işlem gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle sık sık oturumu yeniden açmak zorunda kalmaktadırlar.

Oturumun zamanaşımına uğrama süresinin artırılması sorunu çözecektir.

- 14- dosya sorgulama ekranında sorgunun yapılmasından sonra aynı bilgilerle kapalı dosyalar içinde arama yapılmak istendiğinde “kapalı” seçim kutusunun işaretlenmesiyle ondan önceki mahkeme seçimi silinmektedir, seçimin yeniden yapılması zaman kaybına yol açmaktadır.
- 15- yeni dava açılırken asliye hukuk mahkemeleri seçildiğinde dava türü seçim kutusunda 900’den fazla dava türü bulunmaktadır. Bu alanın kategoriler şeklinde düzenlenmesi ekran okuyucu kullananlar için bir zorunluluktur. Ekran okuyucular seslendirme yapacakları zaman bir hayli zorlanmakta ve konuşmaları bir hayli yavaşlamaktadır. Bu seçim kutusunun bilgisayarı daha az zorlayacak şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir.
- 16- evrak gönderilirken evrak türleri arasında dahili dava dilekçesi seçeneği bulunmaktadır ancak bir evrak sisteme gönderildiğinde kayıtlı dosya türleri içinde dahili dava dilekçesi türü yer almadığı için dosya içinde görüntülenememektedir. Kısacası gönderilen dilekçe sisteme eklenmemektedir.
- 17- Online görüntülü duruşma arayüzü oluşturulurken gör-meyen avukatlara test imkanı sağlanmalı, erişilebilirlik sorunlara henüz arayüzün tasarlanması esnasında tespit edilmeli ve giderilmelidir. Aksi takdirde bu konuda hak kayıpları oluşacaktır.
- 18- online görüntülü duruşma yapılırken duruşma tutanağına yazılan yazılar kullanıcıların ekranına yazı olarak da yansıtılmalıdır ki ekran okuyucular bu yazıları seslen-

direbilsin ve görmeyen avukatlar zapta yazılanları takip edebilsinler.

## YENİ UYAP GİRİŞ,JNLP UYGULAMASI İLE İLGİLİ SORUNLAR

1. tarayıcı seçme düğmesi “düğmesi” şeklinde seslendiriliyor. Bir Lable vasıtasıyla “tarayıcı seçimi” ya da benzer bir şekilde etiketlenmesi gerekmektedir.

2. Tab tuşuna basılarak sayfada dolaşırken, normal şartlarda tab tuşuna her basıldığında imlecin gitmesi gereken yerler

-tarayıcı seçimi yapılan buton,

-portal seçimi yapılan 4 tane seçim kutusu,

-şifre girişi için bir tane yazma alanı,

-sözleşmenin bulunduğu salt okunur alandır.

Bunların sayısı toplam 7’dir ancak arayüzün tamamını gezmek için 20 kere tab tuşuna basılması gerekmektedir. Tab tuşunun, imleci fonksiyonu olmayan yerlere götürmesi zaman kaybına yol açmaktadır. Ayrıca fonksiyonu olmayan yerlere götürdüğü her noktada “pin grup kutusu şifre girişi” şeklinde seslendirme yapılmaktadır. Bu seslendirme kullanıcının kafasını karıştırmaktadır. Tab tuşuna her basıldığında, giriş yapılacak olan uygulamalar arasında gezerken, her defasında “giriş yapılacak uygulama grup kutusu vatandaş portal”, “giriş yapılacak

uygulama grup kutusu bilirkşi portal” şeklinde seslendirilmektedir. “giriş yapılacak uygulama grup kutusu” ifa-

desinin seslendirilmesinin durdurulması, sadece üzerine gelinen portalın seslendirilmesi gerekmektedir çünkü sürekli olarak “giriş yapılacak uygulama” ifadesini dinlemek zaman kaybına yol açmaktadır.

3. 2020 yılında yapılan güncellemeyle giriş yapılacak uygulamaların sayısı azaltılmıştır. Örneğin bilirkşi portala artık uyap giriş uygulaması üzerinden girilememektedir. Giriş yapılacak uygulamaların sayısının eski haline getirilmesi, yani bilirkşi portal ve diğer portallara giriş imkanının tekrar getirilmesi gerekmektedir.
4. Tarayıcı seç menüsünde, Google chrome programının varsayılan olarak seçili gelmesi iyi olacaktır. Ekran okuyucular sistem sadece Google chrome ile stabil çalışabilmektedir.

## BİLİRKİŞİ PORTAL İLE İLGİLİ SORUNLAR

5- Görevlendirilen dosyalar listelendiğinde gelen tabloda “tutanak indir” adlı sütunun içinde hem t.tutanağı indir hem de çekil öğeleri bulunmaktadır. Bu öğelerin ayrı bir sütunda bulunması gerekmektedir.

6- Tutanağı gönder , m.evrak gönder öğeleri ya buton olarak ya da bağlantı olarak yapılandırılmalıdır çünkü imleci bunlara denk getirmekte zorluk yaşanmaktadır. Örnek vermek gerekirse dosya görüntüle, buton olarak yapılandırılmış olup işlevseldir. Uyap kurum portalla ilgili sorunlar:

Uyap kurum portal uygulamasına da uyap giriş seçenekleri üzerinden girilmesi sağlanmalıdır. uyap kurum portala giriş için bir çok yol izlendikten sonra sisteme girilebilmektedir ki bu da zaman kaybına sebep olmaktadır.

uyap kurum portalda detaylı dosya sorgulaması yapılırken, il seçiniz seçim kutusunda örneğin, s harfine basıldıkça s harfi ile başlayan iller arasında dolaşma imkanı sağlanmalı ve istenilen ilin kolayca seçilmesi imkanı sağlanmalıdır.

Detaylı dosya sorgu ekranında seçeceğimiz dosya için tabla dolaşırken, dosyanın açık veya kapalı olduğuna ilişkin buto- nun da düzeltilmesi gerekmektedir. Halihazırdaki buton sadece onay kutusu işaretli demektedir. Açık mı yoksa kapalı mı işaretli, bilinmemektedir.

## UYAP DOKÜMAN EDİTÖR PROGRAMI İLE İLGİLİ SORUNLAR

1. Uyap editör programdaki tüm menülerin jaws ekran okuma programıyla erişilmesi gerekmektedir.

Uyap editör programı ile çalışılırken görme engelli kullanıcı ilgili belge üzerinde belgenin şekil ve biçimine ilişkin düzenlemeleri ekran okuyucu kullanarak hiçbir şekilde yapamamaktadır. örnek vermek gerekirse, belge içinde paragraf düzenlemelerini yapamamaktadır; ilgili bölümlerde altıçizili, harfleri koyu yazma, ilgili cümleleri alt alta gelecek şekilde hizalama işlemleri gibi pek çok işlemi yapamamaktadır. Çünkü, söz konusu programın menüleri erişilebilir olmadığı için, jaws ekran okuyucusu ile okunamamaktadır.

2. Uyap editörde belge içerisinde paragraflar arasında klavye kısayolları ile dolaşılama ve istenilen paragrafın seçilememesi sorununun düzeltilmesi gerekir.

ekran okuyucu kullanan görme engelli kullanıcılar, bilgisayarı Mouse ile değil de, klavyedeki tuşlar ile kullanmaktadırlar. Editörde, belge içerisinde, paragraf paragraf dolaşmak için wordde olduğu gibi ctrl-aşağı ok veya yukarı okla paragraflar arasında dolaşılırken sıkıntılar yaşanmaktadır.

Şöyle ki, en az bir tane boş satır yoksa Ctrl + aşağı yön tuşuyla bu paragraflar arasında dolaşılammamaktadır. Eğer yalnızca bir kere enter basılarak yeni paragraf yapılmışsa imleç boş bir satırdan

sonra gelen yeni paragrafa kadar atlamaktadır. Bu da körlerin metinde dolaşma hızını yavaşlatmaktadır, bir kere enter basıldığında bunun yeni bir paragraf olarak algılanması gerekmektedir.

Örneğin ekte yer alan udf uzantılı belgede bir kere Ctrl + aşağı yön tuşuna basıldığında imleç, doğrudan (b) sayılı başlığa gitmektedir. Oysaki gidilmek istenilen paragraf bu değildir.

Öte yandan, CTRL, şift ve aşağı yön tuşları kullanılarak paragraflar seçilememektedir.

Bu nedenlerle belge içerisinde bilgisayarda yer alan klavye tuş kısayollarıyla ve ekran okuyucu programı ile paragraflar arasında sorunsuz bir şekilde dolaşılabilmesi istenilen paragrafa imlecin odaklanabilmesi ve aynı şekilde istenilen paragrafın seçilebilmesi için, uyp doküman editör programında gerekli iyileştirilmelerin yapılması elzemdir.

Üst menü “şerit menü” şeklinde dizayn edilmiştir. Bu şerit menü, ekran okuyucusu olan jaws tarafından seslendirile- memektedir. Ayrıca farenin sağ tuşuyla ya da klavyeden uygulama tuşuna basılarak açılan menü de seslendirilememek- tedir. Bu menülerin de görme engelli kullanıcılar tarafından ekran okuyucularla ve klavye tuş kısayollarıyla erişilebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.

Editörde Yazı yazarken, imlecin yukarıdan ve soldan kaç santim aşağıda ve içeride bulunduğu bilgisi de gene ekran okuyucu tarafından seslendirilmemektedir.

5. Belgenin düzenlenmesi esnasında , yazıların istenilen girintilere hizalanmasında kullanılan cetvel Jaws ekran okuyucu tarafından seslendirilememektedir. Hatta bu cetvele Jaws ile ulaşılamamaktadır.

6. sayfa üzerinde yer alan antet, üstbilgi, altbilgi sayfanın en altında yer alan dipnot bölümüne klavye tuş kısayolları kullanılarak ekran okuyucu Jaws ile ulaşılammamaktadır. Bu bölümlerde Jaws ile düzenleme yapabilmek şöyle dursun, buralara ulaşamadığından, yazılmış olan yazıların okunması da mümkün olamamaktadır.
7. Editör üzerinde çalışılırken, seçilen metnin şeklini, sitilini, ekran okuyucu seslendirebilmelidir.

Günümüz teknolojik imkanlarıyla, ekran okuyucular artık seçilen metnin; tipini, sitilini, paragraf aralıklarını, ve nasıl hizalandığını, o an belgenin hangi sayfasında ve satırında bulunduğunu, hatta imlecin konumunu sayfanın üst ve sol kenarından kaç santim uzakta olduğunu seslendirebilmektedir. Örneğin bir Word belgesi üzerinde çalışılırken, “insert ile f” tuşlarına basıldığında, seçilen metnin sitil ayarları seslendirilmektedir. Ancak Doküman Editör üzerinde bu bilgilere ulaşmak mümkün değildir.

8. Doküman Editör penceresi simge durumuna küçültüldükten sonra tekrar üzerinde çalışılmak istendiğinde, bazen Jaws programı yazma alanına odaklanamamaktadır. Bu durumun da düzeltilmesi gerekmektedir.
9. bilgisayar üzerinde açık belgeler arasında alt-tab tuş kısayolu ile geçiş yapılırken;, açık olan editör belgesinin de belge adının pencere adı olarak ekran okuyucularla seslendirilmesi sağlanmalıdır.

jaws ekran okuyucu, alt + tab tuşlarıyla simgeler arasında gezinirken o an hangi belgenin açık olduğunu seslendirmektedir. Ancak Uyap Doküman Editör pencereleri arasında gezinirken belgenin adını değil önce Doküman Editör programının sürüm

numarasını ardından da belgenin adresini seslendirmektedir. Belgenin adı bunlardan daha sonra seslendirilmektedir. Bu sebeple hangi belge üzerinde çalışıldığının öğrenilmesi çok zaman almaktadır.

Örnek bir seslendirme aşağıdadır.

“Doküman Editörü v5.3 - [G:\YAPILMAKTA OLAN İŞLER\876\cevap.udf ] ”

Aynı klasörde yer alan bir Word belgesi ise aşağıdaki şekilde seslendirilmektedir.

“cevap.docx - Word”

Yapılacak bir düzenlemeyle, dilekçe bilgisayara kaydedilirken verilmiş olan ismin, pencere adı olarak görünmesi sağlanmalıdır.

10. Alt-tab tuş kısayolu ile açık belgeler arasında dolaşılırken veya o an açık olan editör belgesinin imzalı belge olup olmadığı da jaws ekran okuyucu ile seslendirilmelidir.

Uyap Doküman Editör programının 2. Versiyonlarında belge, elektronik imza ile imzalandığında belgenin başlığında parantez içinde “imzalı doküman” ifadesi yer alırdı. Jaws programına pencere başlığını oku komutu verilince veyahut da alt + tab tuşlarıyla gezinirken belgenin adı okunur ardından da eğer belge imzalıysa, “imzalı doküman” şeklinde seslendirme yapılırdı. Bu şekilde, belgenin imzalı olup olmadığı anlaşılabilirdi. Ancak Doküman Editörün 3. Ve üzeri versiyonlarında artık belgenin imzalı olup olmadığı ekran okuyucular tarafından seslendirilmemektedir. Söz konusu iyileştirmelerin yapılarak, uyap editör programında imza olup olmadığı hususlarının da jaws ekran okuyucu tarafından seslendirilmesi için gerekli

Çalışmaların yapılması elzemdir.

11. e-imzada olduğu gibi mobil imza içinde bir kısayol atanmalıdır.

Uyap Doküman Editör programında elektronik imza için f7 tuşu kısayol tuşu olarak atanmıştır. F8 tuşunun da mobil imza için kısayol olarak atanması kullanım kolaylığı sağlayacaktır. Çünkü yukarıda da bahsedildiği üzere, ekran okuyucu programı kullanan görme engelliler, üst menüde yeralan araçlar menüsüne girip dokümanı mobil imzala öğesine ulaşamamaktadırlar. Ayrıca, bir evrak imzalandığında ekran okuyucu tarafından o evrağın imzalandığına veya imzalanamadığına ilişkin seslendirmesi bulunmamaktadır. Bu alana da bir buton koyularak söz konusu karmaşıklığın giderilmesi gerekmektedir.

12. Uyap doküman editörde hazırlanan belgede madde numaralarının jaws ekran okuyucu tarafından seslendirilmesinde sıkıntılar bulunmaktadır

13. Uyap editör belgesinde klavye kısayolları ile gezinirken imlete ilgili yere odaklanamama sorunu bulunmaktadır.

şöyle ki: Belge içinde klavye tuş kısayolu yukarı aşağı sağ sol yön tuşlarıyla gezinti yapılırken imlecin bulunduğu satır ya da kelime değil başka bir satır ya da kelime okunmaktadır. Oysaki ilgili belge üzerinde düzenleme yapabilmek için imlecin istenilen yere fokuslanması çok büyük önem teşkil etmektedir. Bu nedenle, doküman editörde ekran okuyucu ile çalışılırken meydana gelen imleç kayma sorununun düzeltilmesi gerekmektedir.

14. Microsoft Word belgesi içerisinde gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra kopyala/yapıştır mantığı ile Uyap doküman editöre aktarıldığında veya kayıtlı bir word belge-

sinin Uyp doküman editör vasıtasıyla açılması halinde hizalama işlemlerinin bozulmaması, yazı tiplerinin değişmemesi, metin stillerinin değişmemesi, üst bilgi, alt bilgi ve sonnotların korunabilmesi halinde yukarıda yazılanların bir çoğı düzeltilmiş olacaktır.

## CELSE UYGULAMASI İLE İlgili Olan Sorunlar

- 1- Görme engelli kullanıcılar, bir gören yardımı olmadan uygulamaya E-Devlet ile giriş yapamamaktadır.  
Anasayfada gezinirken her ikondan iki tane görülmektedir. İlk olan ikonun İngilizcesidir ve İngilizce kelimedenden sonra “görüntü” şeklinde seslendirme yapılmaktadır. İkincisi ise Türkçe diliyle isimlendirilmiştir. Her özellik için bir tane ikon bulundurulması, İngilizce olarak görünen aynı ikonun kaldırılması gerekmektedir.
- 2- Duruşma takibi yapılırken tüm duruşma listesi ekrana gelmekte olup hangi duruşmanın alındığı, hangisinin henüz sırada olduğu seslendirilmemektedir.
- 3- Ajandada duruşmalar kontrol edilirken aya ait bütün günler ekranda görünmektedir. Hangi günde duruşma olduğu seslendirilmemektedir. Her güne tek tek girip duruşma var mı diye kontrol edilmesi gerekmektedir.

Bu ekranın iPhone marka telefonlarda varsayılan olarak gelen takvim uygulamasına benzer bir tasarımla çözülmesi gerekmektedir. Şöyle ki iphone takvim uygulamasında günlerin listelenmesinin yanında etkinliklerin de listelenmesi imkanı bulunmaktadır. Örneğin temmuz ayı içindeki etkinlikleri listelersek sadece etkinlik olan günler görülmektedir. Mesela 10 temmuzda, 16 ve 17 temmuzda duruşmamız olduğunu düşünelim. Etkinlikleri listele dediğimizde önce başlık olarak

10.07.2020 tarihi görülmekte. Onun hemen altında o güne ait etkinlik görülmekte, onun hemen altında başlık şeklinde

16.07.2020 tarihi, onun hemen altında o güne ait duruşma, onun

hemen altında başlık şeklinde 17.07.2020 tarihi, onun da hemen altında o güne ait duruşma bilgisi yer alacaktır. Bu şekilde görmeyen kullanıcı ayın tüm günleriyle uğraşmak zorunda kalmayacak etkinlik olan günleri ve etkinliğin ne olduğunu sadece ekranı aşağı doğru kaydırarak öğrenebilecektir.

Adalet Sistemindeki Kuramların fiziksel ve Sistemsel Erişilebilirliği

Engelli hukukçuların ve adalet hizmetinden yararlanan diğer engelli vatandaşların adalet sisteminde yer alan başta adliye, kolluk merkezleri, barolar ve cezaevlerinde, fiziksel ve sistemsel engellerle karşılaşmaması ve diğer toplum üyeleri gibi tam anlamıyla katılım sağlaması için aşağıdaki iyileştirmelerin yapılması önem arz etmektedir.

## Tüm Engelli Grupları İçin Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar

1. Adalet sarayları, ceza ve tutukevleri, kolluk kuvvetleri, gözlem evleri, geri gönderme merkezleri başta olmak üzere adalet sistemi içerisinde görev alan tüm personele engelli farkındalık eğitimi verilmesi.
2. Adalet sarayları, barolar, kadın sığınma evleri, ceza ve tutuk evleri, yabancı kabul ve barınma merkezleri başta olmak üzere Adalet hizmetinde kullanılacak tüm binaların evrensel tasarım standartlarına uygun inşa edilmesi. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından “Engelli Kişiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” başlıklı tematik bilgi notu<sup>1</sup> Şubat 2016 tarihinde hazırlanmış ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde, engellilerin insan haklarını ihlal eden, adalete erişim konusundaki taraf ülkeler aleyhine hükmedilen kararların özet çevirileri yer almaktadır. Bu kararlar, erişilebilirlik çalışmalarına ışık tutacak niteliktedir.
3. Adalet hizmeti için kullanılan mevcut binaların tüm engel grupları için erişilebilirlik denetiminin yapılması ve gerekiyorsa bunun için bütçe ayrılması. Bilindiği üzere, yabancı kabul ve barınma merkezinin bedensel engelli bir birey açısından erişilebilir olmadığı gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde ülkemiz aleyhine

---

1 Sözü edilen tematik bilgi notuna erişmek için BKZ. [https://www.echr.co.e.int/Do\\_cuments/FS\\_Disabled\\_TUR.pdf](https://www.echr.co.e.int/Do_cuments/FS_Disabled_TUR.pdf)

hüküm tesis edilmiştir<sup>2</sup>. (Asalıya/Türkiye 14.04.2014)

4. Kolluk merkezlerinde fiziksel yönden erişilebilirliğin sağlanması gerekliliği kaçınılmaz bir zorunluluktur. Adalet sisteminin önemli bir parçası olan polis merkezleri ve jandarma komutanlıklarında, asansör olmaması sebebiyle, üst katta bulunan gözaltı odasına tekerlekli sandalye kullanan engelli avukat veya bireyin erişimi için asansör bulunmaması veya asansör bulunduğu halde erişimin kolaylıkla sağlanamadığı binalarda , engelli meslektaşlarımızın veya bireylerin erişimi insan onuruyla bağdaşmayan şartlarla sağlandığından; örneğin (kucaklanma vs.) Görme engelliler için yapılması gerekenlere ilişkin bu ekin “B” bölümüne, bedensel engelliler için yapılması gerekenler ilişkin bu ekin “C” bölümüne bakılabilir.
5. Kolluk merkezlerinde, engelli şüphelilerin diğer kişilerden farklı bir odada gözaltında tutulması. Gözaltında tutulan diğer kişilerden gelecek saldırı, hırsızlık gibi eylemler karşısında engelli bireylerin kendilerini koruyabilme ve savunabilme adına Bunun önüne geçmek, mağduriyeti arttırmamak için çocuklarda da olduğu gibi, engelli bireylerin güvenliğinin sağlanabilmesi veya güvenlik önlemlerinin alınabilmesi adına diğer kişilerden ayrı oda/odalarda gözaltında tutulmaları gerekmektedir.
6. Kolluk görevlilerine, engelli bireylerle ilgili farkındalık ve engelli bireylerle doğru ve anlaşılır bir iletişimin sağlanabilmesi için empati gücünün sağlanabileceği bir

---

2 İlgili kararın özeti için BKZ. [https://www.echr.coe.int/Documents/FS\\_Disabled\\_TUR.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Disabled_TUR.pdf)

iletişim eğitimi verilmesi gerekmektedir.

7. Adalet hizmeti için kullanılan araçların erişilebilir hale getirilmesi. Örneğin haciz veya keşfe çıkılacak araçların tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli avukat, hukukçu veya asillerin erişimine uygun araçların tasarlanması gerekliliğinin bir zorunluluk olduğu,
8. Kadın sığınma evlerinde, engelli kadınların veya varsa engelli çocuklarının ihtiyaına yönelik iyileştirmelerin sağlanması zorunluluk olduğu, Mevcut durumda bulunan yaş sınırının bu engelli çocuklar için kaldırılması, sığınmacı engelli kadınlar ile ilgili gerekli mimari / teknik / insani değişikliklerin / iyileştirmelerin yapılması zorunluluk olduğu,
9. Cumhurbaşkanlığına, Bakanlıklara, mahkemelere, barolara ait internet siteleri başta olmak üzere, adalete erişimde yararlanılabilecek tüm internet sitelerinin erişilebilirlik standartlarına uygun hale getirilmesinin,
10. Hakim, savcı ve avukatların staj eğitim programlarına ve (adalet hizmetinde görevli asil ve yardımcı personel dahil) meslek içi eğitim programlarına engelli hakları / Engelli ile iletişim metodları, kişilerin psiko sosyal geliştirilmesi eğitim programlarının eklenmesinin,
11. Yüksek ğretim Kurumu ile koordineli olarak hukuk fa-kltelerine engelli Hukuku ve veya Engelli hakları kürsülerinin oluşturulup, bu konulara ilişkin müfredata ders konulmasının,
12. Adalet Bakanlığı, Türkiye Barolar Birliği, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu öncülüğünde, ülkemizde engelli hukukunu geliştirecek, ilgili literatürü zenginleştirecek akademik çalışmaların desteklenmesi ve konuyla ilgili

panellerin / sempozyumların düzenlenmesinin,

13. Engelli kişilerin haklarını ve hak arama mekanizmalarını öğrenebilmeleri için kolay anlaşılabilir ve erişilebilir, kapsamlı eğitimlerin düzenlenmesi, ayrı ayrı engelli grupları gözetilerek eğitim dokümanları / modülleri / eğitim görselleri hazırlanarak gerek yerel yönetimlere gerekse de sivil toplum kuruluşlarına konu hakkında gerekli eğitim ve bilgilendirilmelerin yapılmasına yönelik bildirilerin gönderilmesinin,
14. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı nezdinde özellikle zorunlu arabuluculuk, bilirkişilik ve uzlaştırmacılık mekanizmalarında engellilerin hak kaybı yaşamamaları için çalışma yapılmasının,
15. Arabuluculara, bilirkişilere ve uzlaştırmacılara engelli farkındalık eğitimi verilmesi. Görevlerini icra ederken, engelli kişilere hizmet verdikleri esnada sıkıntı yaşamamaları ve görüşe ihtiyaç duymaları ihtimaline binaen danışma mekanizması kurulmasının ve Bu konuda engelli arabulucular, bilirkişi ve uzlaştırmacılardan yararlanılmasının,
16. Engelli kadın ve kız çocuklarına yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet hakkında farkındalık çalışması yürütülmesi ve eğitim düzenlenmesi, bu eğitimlerin teşvik edilmesinin,
17. Engelli bireylerin hak arama mercilerine erişiminin kolaylaştırılması. Engelli bireyler elektronik ve fiziksel engeller ve imkansızlıklar nedeniyle, ilgili merciler nezdinde hak arayışlarını birey olarak bağımsız bir şekilde gerçekleştirememektedirler.  
Engelli bireylerin, konu hakkında başkalarından alacakları yardımlar kişisel vs. gibi bilgilerin gizliliğinin ihlaline

- binaen, Başta Cumhuriyet Savcılıkları olmak üzere, Kamu Denetim Kurumu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu nezdinde yapılacak başvurular olmak üzere, engelli kişilerin hak arayışlarına ilişkin başvurularını iletebilecekleri telefon başvuru hattının oluşturulması ve oluşturulacak bu hat üzerinden kurulacak merkez aracılığına engelli kişilerin doğru yönlendirilmesinin,
18. Engelli bireylerin baroya ve avukata kolay erişimi için gerekli çalışmaların yapılmasının,
  3. Barolarca sağlanan adli yardım olanaklarından görme, eşitme ve ortopedik engelli bireylerin rahatlıkla ve kolaylıkla yararlanabilmeleri için barolar nezdinde görevlendirilen personellere işaret dili, empati ve doğru iletişim kuralları hakkında gerekli eğitimlerin verilmesi ve adli yardımdan yararlanacak bireyin engelli olduğunun tespiti halinde de bu görevli personellerin yönlendirilmesinin, adli yardımdan faydalandırma ölçütleri değerlendirilirken; engelli bireylerin, engel durumuna göre adli yardımdan yararlanmasını kolaylaştırıcı ve destekleyici ölçütler getirilmesinin,
  4. 19. Adli yardımda görevlendirilecek avukatların mümkünse engelli bireye hitap edebilecek düzeyde eğitim almış bir avukatın veya bulunmaması halinde konu hakkında baroda eğitim almış bir personelin görevli avukat yanında bulundurulmasının,
  5. 20. Adli yardım bürosuna erişimin ve ulaşımın kolaylaştırılması. Adli yardım bürosuna gelemeyen ya da refakatçiya ihtiyaç duyan engelliler açısından araç tahsisi ya da

- engellinin adresinde görüşme yapılması gerekliliğinin gözetilmesinin ,
6. 21. Adalet saraylarında, engelli bireylere ve refakatçalarına rehberlik oluşturabilecek danışma masalarının oluşturulması ve Bu konuda danışma ve güvenlik personelinin eğitilip, bilinçlendirilmesinin,
  7. 22. Görme engelli bireylerin ekran okuyucular aracılığıyla kolayca erişilebilirliklerinin sağlanması adına Resmi Gazetede yer alan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Anayasa Mahkemesi Kararı, tüm kurul kararları gibi PDF olarak yüklenen belgelerin, kanun, yönetmelik, tebliğlerde olduğu gibi HTML formatında yüklenmesinin, Belirttiğimiz metinler gibi bu metinlerin de HTML formatında paylaşılması görme engelli birey ve özellikle görme engelli hukukçuların erişilebilirlik sıkıntılarını ortadan kalkmasına büyük ölçüde yarar sağlayacağı düşünülmektedir.
  8. 23. Engelli bireylerin, bireysel hak mücadelelerinde ve/veya adalet hizmeti veren engellilerin meslekleri icrasında, yararlanabilecekleri tüm hukuk kitaplarını / dokümantasyonunu içeren bir kütüphanenin Adalet Bakanlığı ve veya Türkiye barolar Birliği bünyesinde kurulması,
  9. 24. Engelli bireylerin, adalet sisteminde hak kaybı yaşamaları, karşılaşılan erişilebilirlik sorunlarını iletip çözüme kavuşturabilmeleri için, Adalet Bakanlığı, barolar ve engelli sivil toplum örgütü temsilcilerinden oluşan daimi bir koordinasyon kurulu oluşturulmasının ve bu kurulun adalet sisteminde erişilebilirliğe ilişkin izleme, denetleme, sorun ve çözümlerini raporlama ve çözümü için girişimde

bulunma görevlerini üstlenmesi,

10. 25. Avrupa Konseyi'nin önüne HELP ekimlerinden "Rights of Persons With Disabilities" (Engelli Hakları) kursunun dilimize kazandırılması. HELP eğitimlerinden olan engelli hakları kursunun da dilimize kazandırılmasının, engelli haklarına ilişkin akademik çalışmaların az olduğu ülkemizde, önemli ve yararlı bir çalışma sağlayacağı düşünülmektedir.

## **B. Görme Engelliler İçin Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

### **B.1. Adalet saraylarında Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

1. Asansörlerde anons sisteminin entegre edilmesi ve asansör tuşlarına brail alfabelerin konulması,
2. görme engellilerin adliye içi dolaşımı için mobil uygulama aracılığıyla sesli navigasyon sisteminin oluşturulması veya rehber görevlendirilmesiyle, görme engelli avukat, hukukçu veya bireylerin adliye içi duruşma salonlarından kalem müdürlüklerine kadar bağımsız erişimi sağlanması,
3. Merdiven başlarında ve merdiven sonlarında hissedile- bilir yüzeylerin konulması.  
  
Adliye binalarına olan girişlerdeki döner kapıların görme ve ortopedik engelli hukukçu ve vatandaşlar açısından tehlike arzettiğinden, oluşabilecek kazaların bertaraf edilebilmesi için döner kapılara uyarıcı sinyalizasyon veya sensör vb. gibi önleyici tedbirlerin alınması,
4. Görme engelli avukat veya taraflarınduruşma esnasında alınan tutanakların seyrini takip edebilmeleri adına, mobil uygulamalarda kullanılmakta olan celse, uyp vs. gibi

uygulamalarla entegrasyonunu sağlayıcı geliştirmelerin yapılması,

Adliyelere ait internet sayfalarının, görme ve fiziksel dokunma engeli olan hukukçu ve bireyler gözönünde bulundurularak kolay erişilebilirliğinin sağlanması ve konu hakkında bilgi işlem müdürlüğü ve merkezlerinin bilgilendirilerek bilinçlendirilmesinin sağlanması,

5. Evcil rehber hayvan sahibi görme engelli hukukçu veya bireylerin adliye sarayı içi duruşma salonları dahil tüm birimlerde bağımsız hareket edebilmelerine yönelik gerekli izinlerin sağlanması,

## **B.2. Cezaevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi**

### **Gereken Hususlar**

1. Asansörlere sesli bildirim sisteminin entegre edilmesi ve asansör tuşlarına brail alfabelerin entegre edilmesinin,
2. Merdiven başlarında ve merdiven sonlarında hissedile- bilir yüzeylerin konulmasının,
3. Görme engelli avukat veya vatandaşların, vekil veya asil ile olan özel görüşmesinin sağlanabilmesi adına görüşme esnasında gizlilik ihlalinin oluşmaması bakımından görme ve engel durumları gözetilerek özel koşulların sağlanması,
4. Retina tarama sisteminin yürütüldüğü cezaevlerine giriş çıkışlarda, görme engelli avukat veya vatandaşlar büyük ölçüde sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu konuya genel ve makul bir çözümün getirilmesi,
5. Cezaevlerinde görme engelli tutuklu ve hükümlülerin kendi

savunma mekanizmalarını sağlayabilmeleri adına kullanabilecekleri bilgisayarların bulundurulması ve bu imkanlardan yararlanabilmeleri adına gerekli şartların sağlanması,

6. Beyaz bastonla hareket etmek zorunda olan görme engelli avukat veya vatandaşın, bastonlu olarak cezaevlerine kabul edilmemeleri yönündeki hassas önleyici tedbirler hakkında gerekli düzenlemelerin yapılması,

## **C. Bedensel Engelliler İçin Adalet sarayları ve Ceza ve Tutukevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

1. Hizmet binalarına ait otoparklarda yeterli sayıda engelli park alanı ayrılmamış olması, bu park alanlarının otopark çıkış noktasına uzak olması, otopark zemininin asfalt olmaması (mıcır döşeli olması) nedeniyle tekerlekli sandalyeli / koltuk daynaklı kişilerin yaşadığı sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılarak gerek cezaevi gerekse de adliye saraylarında bulunan otoparklardaki engellilere ayrılan otopark alanlarının her an kullanıma hazır olacak şekilde boş bırakılması ve konu hakkında gerekli bilinçlendirmelerin yapılması,
2. Hizmet binalarına engelli hukukçu veya vatandaşların kolay erişimini sağlayabilme adına ticari taksilerin bina girişine kadar girişine izin verilmesi hakkında gerekli izinlerin alınması,
3. Adalet sarayları ve cezaevleri vs. adli makamlara ait merdivenli bina girişlerinde bulunan ortopedik engelliler için tasarlanan rampaların, erişilebilirlik adına TSE. Standartlarına uygun, ortopedik engelli avukat veya vatandaşların bağımsız hareket edebilmeleri için raylı rampa sisteminin sağlanması hususunda çalışmaların yapılması,
4. Çok basamaklı adliye sarayları vd. adli makamlara ait binalarda yürüyen merdiven sisteminin sağlanması,
5. Merdivenlerde trabzan bulunmaması veya bu trabzanların yeterince güvenli olmaması sebebiyle yaşanan sıkıntıların giderilmesine yönelik gerekli tadilat vs. gibi önlemlerin alınması,

6. Bina ve duruşma salonu gibi mekanların girişlerinde bulunan yüksek eşiklerin, bedensel engelli bireylerin geçişini kolaylaştıracak önlemlerin alınması,
7. Adliye sarayları veya adli makamlara ait diğer bina içi koridor vs. birimlerinde tekerlekli sandalyeli veya ortopedik engeli sebebiyle çift baston kullanan engelli hukukçu veya vatandaşlarımız gözetilerek, sensörlü kapı sistemin tasarlanması,
8. Bina girişlerinde yer alan turnikelerin tekerlekli sandalyelerin geçişine uygun halde tasarlanarak yapılandırılması,
9. X-Ray cihazlarından geçemeyen engelliler için yapılan alternatif geçişlerde her daim bir güvenlik görevlisi bulundurulması,
10. Binalarda asansörle ulaşılması mümkün olmayan asma katlara kolay erişimin sağlanması,
11. Adli binalardaki asansörlerin sayı bakımından yetersiz olması sebebiyle, ortopedik vs. engelli hukukçu ve vatandaşlarımız gözetilerek gerektiğinde hakim, savcı vd. makam asansörlerinin kullanımına izin verilmesi hususunda güvenlik vd. personellerin bilgilendirilmesi,
12. Asansörlerin, özellikle tekerlekli sandalyeli engellinin içeride hareket edebilmesine olanak sağlayacak genişlikte tasarlanması,
13. Asansörlerde yer alan kat düğmelerinin yüksek olması nedeniyle bedensel engellilerin düğmelere ulaşamama olasılığı göz önünde bulundurulmalı ve alternatif yatay düğme sıraları eklenmeli,
14. Asansörlerin kalabalıklığı gözetilerek tekerlekli sandalyeli

engelli hukukçu ve vatandaşların kat göstergelerini rahatlıkla gözleyebilecekleri olanakların sağlanması,

15. Tekerlekli vd. ortopedik hukukçu, yaşlı ve hamile vatandaşlar göz önünde bulundurularak duruşma salonları önündeki bekleme koltuk sayısı vs. gibi kolaylıkların sağlanması hususunda önleyici tedbirler alınarak adliye binaları içi ve dış kısımlarındaki yüzeylerde kayma riskini oluşturacak tedbirlerin alınarak olası risklerin önlenmesi,
16. Duruşma salonlarında bedensel engelli bireyin geçişini kısıtlayan misafir koltukları yada taraf masa ve oturma alanları ile dosya yığınlarının standart esaslarda tertibi / düzeni sağlanması,
17. Duruşma salonlarında taraf sıfatının ve vekilinin, savcı ve hakimler nezdinde kargaşaya neden olmaması adına, taraf vekilinin bulunduğu masalara olan erişiminin kolaylaştırılarak mübaşir vd. kimselerce geliş güzel yönlendirilmeme hususunda kolaylaştırıcı önlemlerin alınması,
18. Mahkeme kalemleri ve icra memurluklarındaki kabul alanlarındaki bankoların yüksek olması sebebiyle, bedensel engellinin yaşadığı kalem / birim iletişim sorunları diyafon yada ekranlı iletişim sistemleri ile çözülmeli, evrak incelemede ve imzalamada yaşanan problemler teknik ve fiziki standardı belirgin önlemlerle giderilmelidir.
19. 20. Engelli WC ve lavabolarının yetersiz olması, standartlara uygun olmaması, engelli dışındaki vatandaşların WC' leri kullanması nedeniyle, fiziksel engellinin hijyen ve erişilebilirlik sorunları çözüme kavuşturulmalıdır.

20. 21. Geciken duruşma saatleri, özellikle refakatçi desteğine ihtiyaç duyan engelliler için daha büyük sıkıntılara yol açmaktadır. Duruşma katılımcıları arasında bu tarz engelli tarafı bulunan dosyalara karşı yanın hak kaybına da uğramaması esas alınarak, gerekli önceliğin verilmesini objektif esaslara bağlayacak genel düzenleyici işlemler yapılmalıdır.
21. Cezaevlerinin bedensel engelli tutuklu ve hükümlülerin ihtiyaçlarına uygun düzenlenmesi, onların insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşamaları ve sağlıkları için gerekli olan imkanların sunulması. Cezaevi yönetimlerinin bu konuda bilgilendirmeleri ve gerekli bütçenin ayrılması. Vincent/Fransa Kararı'nda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bedensel engelli kişilerin tutulmasına elverişli olmayan cezaevinde kendi kendine hareket edebilmesinin mümkün olmaması nedeniyle Sözleşmenin 3. maddesinin (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edildiği yönündeki kararı emsal gösterilmesinin yarar sağlayacağı düşünülmektedir.
22. ceza evleri vs. adli makamlara olan giriş çıkışlarda zorunlu parmak okuma sistemin, Ortopedik kol veya parmak engeli olan avukat veya vatandaşların durumları gözetilerek parmak okuma yerine yüz okuma şeklinde benzer kolaylaştırıcı sistemlerin sağlanması gerekmektedir.
23. Çok katlı cezaevlerinde bulunan katlardaki imkanlardan gerek ortopedik gerekse görme vs. engelli vatandaşların erişimini kolaylaştırıcı imkanların sağlanması gerekmektedir.
24. R tipi cezaevlerinde engelli hükümlüler için bakıcı niteliğindeki kimseler bulunmaktadır. Ancak diğer cezaevi

türlerinde hasta bakıcı bulunmamaktadır. Bu durum iki mahsur doğurmaktadır. İlki, R tipi gibi özel cezaevi ile engellilerin izole edilmesidir. İkincisi ise R tipi dışındaki cezaevlerinde engellilerin mağduriyet yaşamalarına, diğer hükümlülerin yardımına muhtaç kalmalarıdır. Tek kişilik hücrelerde ise, yardıma muhtaç engelli, hiçbir yardım alamamaktadır. Tüm cezaevlerinde bakıma ihtiyaç duyan engelliye destek olacak personelin istihdam edilmesi ve engellinin ihtiyaçlarını giderecek bir düzenin kurulması gerekmektedir.

25. vasi süreci engelli mahkum ve tutuklular açısından tekrar gözden geçirilmelidir. Vasi olarak atanan kişinin suizannı olması halinde, Sulh Hakimlikleri nezdinde yeni vasi atanması süreci uzaması engelli vatandaşın mağduriyetine neden olmayacak şekilde düzenlemelerin getirilmesi gerekmektedir.
26. engelli aylığı alan vatandaşın vasisinin şehir dışında olması veya hasta olması gibi durumlarda, engelli aylığını alamamaktadır. Cezaevinde bulunan engellinin aylığını alabilmesi için gerekli düzenlemelerin hayata geçirilerek ayrı başlıklar halinde kaleme alınarak belirtilen eksikliklerin kısa vadede bertaraf edilmesi hususunda iş bu rapor tanzim edilmiştir.

## **D. İşitme Engelliler İçin Adalet sarayları, Kolluk Birimleri ve Ceza ve Tutukevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

### **D.1. Adliyelerde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

1. İndüksiyon döngü sisteminin her duruşma salonuna kurulması gerekmektedir. Adliyelerde özellikle duruşma salonlarında indüksiyon döngü sisteminin bulunmaması sebebiyle işitme engelliler kullandıkları cihazla duruşma salonunda duymakta bile zorluk çekmektedirler. Şöyle ki indüksiyon döngü sistemi ses kaynağı ile dinleyici arasındaki iletişimi bozan çevresel faktörleri ortadan kaldırmaktadır. İşitme döngü sistemi özel olarak geliştirilmiş bir yükseltici vasıtası ile mevcut sesleri manyetik dalgalara dönüştürür. Ve bu manyetik dalgalar direk olarak işitme cihazına rahat ulaşır. Ortamdaki gürültüyü azaltır ve kişinin cihazının direk olarak ses kaynağını iyi dinleyebilmesini sağlar. Duruşma salonunda bulunduğu üzere kapılar genelde açıktır. Bu nedenle hâkim bir şey söylediği zaman işitme engellinin cihazına sadece hakimin söylediği değil dışarıda mübaşirin bağırması, dışarıda bekleyen avukatların sesleri de gelmektedir, bu ortamda tüm uğultulu sesler işitme engellinin cihazı tarafından toplanmakta, dolayısıyla işitme engelli hakimi duyamamaktadır. Eğer duruşma salonunda indüksiyon döngü sistemi olursa, işitme engelli cihazını bu sisteme göre ayarlayabilecektir. hali hazırda bilindiği kadarıyla indüksiyon döngü sistemi sadece Çağlayan Adliyesi'nin bir konferans salonunda bulunmaktadır. İndüksiyon döngü

sistemi olmadığında ve işitme engelli hakimın dudaklarını okuyabilmek için dahi yüzünü göremiyorsa (genellikle önlerindeki ekran yüzünü kapatıyor olabilir) işitme engelli avukat duruşmayı ayakta geçirmek zorunda kalabilmektedir. Tahmin edileceği üzere noterliklerde, kolluk birimlerinde ve cezaevlerinde de indüksiyon döngü sistemi bulunmamaktadır.

2. Duruşma salonlarında mikrofonların düzenli olarak kontrol edilmesi ve bulundurulması gerekmektedir. Bakırköy adliyesindeki ceza duruşmalarının yapıldığı büyük duruşma salonunda mikrofonlar olduğu gibi, tüm duruşma salonlarının da mikrofonları olması gerekmektedir. Özellikle orta dereceli ağır ceza duruşma salonlarında mikrofonların kullanılmaması, işitme engelli avukatların / asıl tarafların yanısıra dinleyicilerin duyabilmesini zorlaştırıyor, ne yazık ki bazı duruşma salonlarında mikrofonlar olsa bile hakimler mikrofonu açmaktan objektif bir neden olmadığı halde bilgilendirilmeme, düzenleyici bir işlem olmaması, engellilere ilişkin eğitim almamış olmaları vb. nedenlerle imtina etmektedirler.
3. Duruşma salonlarında ekran yetersizliği söz konusudur. İşitme engelli kişiler yurtdışında palantypist adı verilen “canlı deşifre” sistemine aşinadır. Örneğin kongre salonlarında konuşmacıların anlatımlarını direk olarak ekrana yansıtılması bir “canlı deşifre” örneğidir. Böylece işitme engelli kişiler konuşmaları kaçırıldıklarında ekranda yansıtılan canlı deşifreden kaçırıldıkları kısımları görebilirler. Çünkü işitme engelli kişiler gözleriyle duymaktadırlar.

İşitme cihazının mevcut olması veya implant adı verilen “biyonik kulak” takılması kişilerin çok net bir şekilde duyabileceği anlamına gelmemektedir. Canlı deşifre sistemi duruşma salonlarında duruşmayı tutanağa geçiren zabıt katiplerince yerine getirilmektedir. Hakimlerin söylediğini tutanağa geçiren katiplerin bu sistemi sayesinde işitme engelli kişiler masada önlerinde bulunan ekrana bakarak hâkimin dediklerini görebileceklerdir. Ülkemizde bu sistem oldukça zayıf olup yaygınlaşmasına ihtiyaç duyulmaktadır, duruşma salonlarındaki monitörlerin kapalı veya bozuk olduğu durumlar söz konusu olabilmektedir. duruşmalar başlamadan önce tüm monitörlerin kontrol edilmesi özellikle işitme engelli kişiler için elzemdir.

4. Nitelikli İşaret dili tercümanına ulaşma sıkıntısı mevcuttur. Özellikle işitme engelli mağdur ve sanıkların hak kaybına uğramamaları için nitelikli işitme engelli tercümanlarından oluşan bilirkişi havuzu nitelik açısından denetlenmelidir. Çevrimiçi çalışmanın yaygınlaştığı bu dönemde, belli merkezlerde istihdam edilecek uzman tercümanlar, online yollarla tüm ülke genelinde hizmet verebilirler.
5. Halen içerisinde bulunduğumuz Covid-19 pandemisi döneminde, hakimlerin maske kullanmaları nedeniyle dudak okuyarak iletişim kuran işitme engelli kişiler sıkıntı yaşamaktadırlar. Salgın sona erene deyin, İlgili hakim ve personele şeffaf maske dağıtılması ve işitme engelli kişilerin yanlarında şeffaf maskesi olan asistanını bulundurmasına izin verilmelidir.
6. İşitme engellilerin kullandığı biyonik kulak ve benzeri cihazlar, X-ray geçişlerinde ayarları bozulabilmektedir.

Havaalanlarında uygulanan protokolde olduğu gibi, adliye ve cezaevleri geçişlerinde, biyonik kulak kullanan kişiler, X-



## **D. 2. Ceza ve Tutukevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

1. İşitme engelli avukatların cezaevi görüşmelerinde, deri altında veya kulak üstünde bulunan işitme cihazları dedektörler tarafından tespit edilmekte ve görevliler tarafından cihazların çıkartılması talep edilebilmektedir, işitme engelli avukatların, mesleğini yapamamasına ve hatta tamamıyla duymamasına neden olan bu sıkıntılı uygulamanın sona erdirilmesi için gerekli genel idari düzenlemelerin yapılması elzemdir.
2. İşitme engelli tutuklu veya hükümlülerin ya da bunların işitme engelli yakınlarının iletişimi sağlamasına elverişli / ihtiyaçlarına uygun düzenlemelerin yapılması. Mevcut durumdaki sıkıntıların tespit edilerek giderilmesi zorunludur.

## **E. Çoklu engelli Olan Kişiler İçin Adliye ve Cezaevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

1. Hem görme hem de işitme engelli olan kişiler, ele yazma, parmak Braille daktilosu<sup>3</sup> gibi kendi iletişim yöntemlerini oluşturabilmektedirler. Bu kişilerin yakın çevreleri, yani kişilerle sürekli iletişim halinde olan kişilerle engelli bireyle sürekli iletişim halinde olduğundan, iletişim daha az zahmetli ve kısa sürede gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle mesleğini icra eden işitme ve görme engelli olan avukatların, iletişim yöntemini bilen kişiyi asistanı olarak yanında bulundurmasına izin verilmesini sağlayacak genel düzenleyici işlemler yapılmalıdır. Öte yandan, ifade verecek görme ve işitme engelli birey için de aynı durum söz konusu olduğundan, bu kişilerin tercih edecekleri bir kişinin yanında bulunması zorunlu bir husustur.
2. Hem görme hem de işitme engelli olan eğitimli engellilerden de bazı özel ve kamu kurumları vasi atanmasını talep etmektedir. Bu kişiler çevreleriyle iletişim kurabilmekte ve hayatlarını kendi başlarına idame edebilmekte olduğundan, vasiye ihtiyaç duymamaktadır.  
Mevzuatımızda yer alan vasiliğe ilişkin düzenlemeler, çifte engelli olan kişiler açısından tekrar gözden geçirilmeli,

---

3 Bilindiği gibi, Braille yazım tekniği altı noktadan oluşmaktadır. Bu iletişim yönteminde kişi altı parmağını, iletişimi sağlayacak kişiye uzatmakta, o kişi de engelli kişinin parmaklarına basarak, Braille daktiloda yazar gibi o kişiye iletilecek bilgiyi aktarmaktadır.

daha

çağdaş metot / düzenlemelere kavuşturulmalıdır.

3. Çoklu engelli olan kişilerin, içinde bulundukları durumu ve kendilerini savunması/dile getirmesi gereken konuyu anlayabilecekleri ve anlatabilecekleri uygun fiziki ortamlar hazırlanmalı, kendilerinin iletişim kurabilecekleri uzman tercümanlar bulundurulmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Z.H./Macaristan (no, 28973/11) kararında, İşitme ve konuşma engelli olan, işaret dilini kullanamayan, okuma yazma bilmeyen ve öğrenme engeli bulunan kişiye, gözüaltı ve yargılama sürecinde, durum hakkında bilgi edinebileceği bir uzman desteği verilmemesi ve kendisine avukat atanmamasını temel insan hakkı ihlali olarak değerlendirmiştir.

## **F. Zihinsel Engelli, Otizmli ve Down Sendromlu Kişiler İçin Adalet Saraylarında ve Ceza ve Tutukevlerinde Yapılması ve İyileştirilmesi Gereken Hususlar**

1. Adli sürecin her aşamasında yer alan tüm personelin bu türden engelliler konusunda eğitilip, bilgilendirilmesi için gerekli tedbirler ve müfredat düzenlemeleri yapılmalıdır.
2. Bu tarz engelli kişilerle görüşebilecek uzmanların var olup olmadığı, var olanlarının da bilgi ve deneyimlerinin geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması, insan kaynağı ve müfredat eksikliklerinin de giderilmesi ile ilgili gerekli tedbirlerin alınması zorunludur.
3. Engelli bireyin, adaletin kendisine erişebilmesi için öncelikli tespit mekanizmalarının bürokrasiden kurtarılması, engellilerin engellerinin tespiti için alman rapor sürecinin iyileştirilmesi, birey için yıpratıcı olan bu sürecin kolaylaştırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekir.
4. Bu tarz engelli gruplarının cezai ehliyetine ilişkin Türk Ceza Kanununda bilimsel temele dayalı değişikliğe gidilmesi.
5. Türk Medeni Kanununda yer alan vasilik düzenlemelerinin çağın ve bilimin gereklilikleri dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve değişikliğe gidilmesi. Bu konuda yakın zamanda mehzaz kanun olan İsviçre Medeni Kanu- nu'nda yapılan değişiklikler yol gösterici olabilir.
6. Ruh sağlığı kanunun çıkartılması.
7. Anlama güçlü yaşayan kişilerin, yargılamanın bir parçası olduğu durumlarda, onun anlayabileceği basitlikte

mahkeme



**Ek 5** aşağıdaki cümle eklenmiştir.

## **Teklif Olunan Kanun Değişikliği Hükümleri**

### **1. NOTERLİK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK ÖNERİSİ**

Eğitilebilir /- Öğretilebilir Engelliler (ayırt etme gücüne haiz olmayanlardan durumları raporla tespit edilenler hariç) 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 9. Maddesi bağlamında tam fiil ehliyetine sahip kişiler olduğu kesindir. Bir başka ifade ile Engellilerin hukuki işlem ehliyetleri tamdır. Bu bağlamda Mevzuatımızda yapılan düzenlemelerle (5378 sayılı kanun, 6098 Sayılı Kanun vs.) engellilerin mevzuattan kaynaklanan hukuki işlem ehliyetlerinin önündeki bir kısım engeller kaldırılmış ise de, ne yazık ki Noterler Kanununun gerek 73. Gerek 75. Gerekse 86 ve 87. Maddelerinin noterlerce hatalı yorumlanıp, noterlik kurumunun kendilerini güvence altında hissetme yaklaşımları ile özellikle görme engellilerin hukuki işlem ehliyetleri eylemli olarak sınırlandırılmıştır. Böylesi durumla zora koşularak fiil ehliyetleri hiçbir dayanağı olmadığı halde aşağıda öngörülen düzenlemeleri gerekçe göstererek sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenlerle aşağıdaki değişiklik önerisinin hayata geçirilmesi özellikle görme engelliler açısından hayati önem taşımakta olup, bu kişilerin toplum yaşantısına aktif katılımlarının önünde fiili engel teşkil eden bu tür anlayış ve düzenlemelerin bertaraf edilmesi ile ağır mağduriyetlerin önüne geçileceği açıktır.

1512 Sayılı Noterlik Kanununun 86. Maddesinin son fıkrasına

İlgilinin okuryazar görme engelli olması ve tanık istemediğini beyan etmesi halinde durumu bildirir tutanağın içeriğinin ilgilinin e-devlet sisteminde tanımlı ya da Kendi adına kayıtlı olduğu belgelendirilen GSM numarasına gönderilerek, işlemi yapacak noter resmi iletişim verisine görme engelli tarafından onay mesajının Noter tarafından alınması ile yetinilir.

## 2. 4734 SAYILI KAMU İHALE KANUNU DEĞİŞİKLİK ÖNERİSİ

Demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olarak Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşlarına sunmuş olduğu tüm ürün ve hizmetlerin, eşitlik ilkesi gereğince vatandaşlarının farklılıkları göz önünde bulundurularak, evrensel tasarım ilkesine uygun, kapsayıcı ve bütünlük bir anlayış ile erişilebilir olarak sunulması esastır.

Fakat ülkemizde kamu tarafından sunulan ürün ve hizmetlerde erişilebilirlik standartlarına uygunluk şartı aranmadığı için açık alanlar, yol ve kaldırımlar, bina ve eklentileri, sosyal donatı alanları ve kent mobilyaları, park ve oyun alanları, spor tesisleri, internet siteleri ve mobil uygulamaları ile daha pek çok ürün ve hizmet engelliler için erişilebilir değildir. Kamu; erişilebilirlik standartlarına uygunluk şartı aramadan sunduğu bu ürün ve hizmetleri, tekrar ek mali kaynak harcayarak engelliler için erişilebilir hale getirmek amacıyla çalışma yapmaktadır. Bu da kamu kaynağının etkinliğini ve verimliliğini düşürmektedir.

Oysa ABD’de 1973’lü yıllarda başlayan erişilebilirlik düzenlemeleri mevzuat çalışmaları, Avrupa Birliği Parlamentosu tarafından kabul edilen Avrupa Erişilebilirlik Yasası kamu tarafından temin ve tedarik edilecek olan tüm mal ve hizmetlerin erişilebilirlik standartlarına uygun olma şartı aramaktadır. Böylece kamu tarafından sunulan tüm ürün ve hizmetlerden, bütün vatandaşlar eşit ve erişilebilir olarak faydalanabilmekte, engelliler için erişilebilirlik düzenlemeleri yapmak amacıyla kamu kaynağı kullanılmasına da ihtiyaç duyulmamaktadır.

Anayasamızın 10’uncu Maddesi, Birleşmiş Milletler Engelli

Hakları Sözleşmesinin 9’uncu Maddesi, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun 7’inci Maddesi ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre kamu kurum ve kuruluşları tarafından sunulan tüm ürün ve hizmetlerin esasen erişilebilir olması şarttır. Ancak, engelliler için mevzuatta var olan erişilebilirlik düzenlemeleri genel bir mahiyette şart koşulmadığı için uygulamaya geçememektedir.

Bu bağlamda; tüm kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcı nitelikte olan 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun “Şartnameler” başlıklı 12’nci Maddesinde değişiklik yapılarak, temin ve tedarik edilecek tüm ürün ve hizmetler ile inşaat ve yapı işlerinin erişilebilirlik standartlarına uygun olarak yapılması için ihaleye çıkmaları ya da doğrudan temin gerçekleştirmeleri zorunlu hale getirilmelidir. Erişilebilirlik standartları ile ilgili Türk Standartları Enstitüsü ve uluslararası kuruluşların standartları da mevcuttur. Avrupa Birliği Erişilebilirlik Yasası çerçevesinde kamu ihaleleri için de erişilebilirlik şartları düzenlenmiş, özellikle dijital erişilebilirlik için uluslararası teknik bir standart özelliği taşıyan WCAG 2.0 AA seviyesine atıf yapılmaktadır.

4734 Sayılı Kamu İhale Kanununda yapılacak bu değişiklik ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından sunulan tüm ürün ve hizmetler ile inşaat ve yapı işleri engelliler için erişilebilir olarak gerçekleştirilecektir. Ve hizmet sunumundan sonra erişilebilirlik düzenlemeleri için ilave kamu kaynağı kullanılmayacağından, kamu kaynağı etkin ve verimli bir biçimde kullanılmış olacaktır. Onun içindir ki, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapım ve hizmet almalarında ihale aşamasında aranan dokümanlar arasında yer alan yeterlilik belgesinin yanısıra engellilik erişim deneyim ve veya yeterlilik belgesi alınmasını da zorunlu belgeler arasına dahil edilmesinin sağlanmasını temin edecek yasal düzenleme

yapılmalı, bu belgeyi verecek olan kurumun da 2 yıllık bir geçiş dönemi ile birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yüksek Fen Kurulu olarak belirlenmesinin yerinde olacağı, bu kuruluşun vereceği yeterlilik / deneyim belgesinin verilmesi usul ve esaslarının en çok üyesi olan engelli konfederasyonundan 2, 2. Çoğunluklu üyesi olan konfederasyondan 1, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğünden 1, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli Hizmetleri Genel Müdürlüğünden 1 temsilcinin katılacağı uzmanlar kurlunca hazırlanacağı hususlarına yapılacak olan yasal düzenlemede yer verilmesi yerinde olacaktır. Fiziksel erişilebilirlik için önerdiğimiz bu organizasyon dijital erişilebilirlik için de Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yerini Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı alacak şekilde oluşturulmalıdır.

Yasal Düzenlemeler Kanuni yada Yönetmelik ve veya Genelgeler olarak işbu Engelsiz Adalet - Sorunlar ve Çözümler belgesinde yer alan diğer ilgili bölümler bakımından yukarıdaki düzenleme önerileri ile sınırlı olmayıp, konularına ve ilgisine göre daha da Geliştirilip, Artırılabilir.

## Son Söz

Laik, Demokratik Sosyal Bir Hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetinde ana amaç; engelli olup olmadığı önemli olmaksızın, tüm vatandaşlarının mutlu / huzurlu / sağlıklı yaşam koşullarına ulaştırılması, kişiler arasındaki eşitsizliklerin giderilmesi, dezavantajlı kişilerin gerek mevzuattan, gerek toplumsal ve kamusal bilinçsizlikten kaynaklanan adaletin kendilerine erişebilmesinin önündeki tüm engellerin devlet aygıtının ilgili birim/ alt birimlerince kaldırılıp, hukuksal, fiziksel ve anlayış yanlışlarının / bilgi / bilinç eksikliklerinin giderilmesi ile daha müreffeh bir yaşam koşullarına kavuşturulması olmakla, Görme Engelli Evrensel Hukukçular derneğimizin de ülkemizin bu türden hizmet / mevzuat / teknik ve hukuki eksikliklerini tamamen iyi niyet ekseninde gündemde tutarak, ülkemizin gerek yurt içinde, gerekse uluslar arası mecrada hak ettiği onurlu duruş / pozisyona kavuşmasında elinden gelen tüm destek, çaba ve emeği göstereceğini önemle belirtir, işbu belgenin ilgili kurum ve kuruluşlarınca önemsenip, dikkate alınması için gerekli idari / iç mekanizmalarını işletmeleri için gereğini yapacaklarına inancımızın tamlığını da altını çizer, gerekli hukuki / fiili / anlayış desteğinin sağlanmasını beklediğimizi, bu haklı talebin de Evrensel İnsan Hakları bağlamında en doğal hak olduğunun göz önünde bulundurulmasını, Devlet Mekanizmasının en üst makamından en alt birimlerin yöneticilerine kadar işbu belgede yer alan haklı istem ve beklentilerin tamamının hayata geçirilmesi için gerekli desteği sağlamalarını, yine mevcut belge önerilerinin hayata geçirilmesinde her türlü desteğin derneğimiz tarafından sağlanacağını taahhüt olarak değerlendirilmesini saygılarımızla

arz ederiz.

İşbu belge Görme Engelli Evrensel Hukukçular Demeği Erişilebilirlik Komisyonu tarafından bir çok sivil toplum kuruluşu, engelli federasyon ve konfederasyonlarından alanlarına göre görüş ve öneriler de alındıktan sonra tamamen kendi özgün düşünce ve yaklaşımları ile hazırlanmış olup, Derneğimizin tarih ve ....

Sayıli kararı ile Eylem Planı olarak karar altına alınmış, ilgili tüm kurum ve kuruluşlara işbu belgenin sunulması, belge içeriğine göre erişilebilirlik olgusunun anlatılıp, yaygınlaştırılması ve hayata geçirilmesi için girişimlerde bulunulması konularında Derneğimiz Genel Başkanı, Genel Sekreteri, Yönetim Kurulu Uluslararası İlişkilerden sorumlu sekreteri, Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı ve Üyeleri gerek görüldüğünde komiteler halinde birlikte yada gerek görüldüğünde ayrı ayrı kişiler olmak üzere tam ve en geniş manada yetkilendirilmiştir. SAYGILARIMIZLA

Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği Erişilebilirlik Komisyonu